

UNGARIA

REVISTĂ SOCIALĂ-ȘTIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Apare

*de două ori pe lună
la 10 și 26-lea a fiecărei luni.*

REDACTOR:

GRIGORIU MOLDOVAN.

Abonament:

*Pe an 6 fl. (14 franci.)
Pe 1/2 de an 3 fl. (7 fr.)*

PRO DOMO.

Avem de a lămuri un lucru, care pre noi mai de aproape ne atinge.

Mulți zic că ținuta revistei noastre este antinațională, că noi lucrăm în contra aspirațiilor, intereselor românești. Vrajmașii noștri susțin, că noi suntem inimizii tendințelor neamului, nu suntem cu bun simțământ față cu progresul cultural, politic românesc. Apoi alții merg mai departe și ne acasă cu mare iubire cătră neamul unguresc chiar spre stricăciunea intereselor poporului nostru spunând, dacă cele zise, desvélite de noi ar avea oareși-care temei, nu a noastră, a unui român datorință ar fi a le da gol, făcând întru acest mod serviciu inimizilor. Apoi sunt și mai proști, cari zic că noi suntem chiar vânduți ungurilor și vorbim precum ne poruncesc ungurii.

Făță cu aceste acusări noi suntem liniștiți; sufletul nostru în privința intereselor românității e curat și susținem că noi chiar în interesul românesc lucrăm așa precum lucrăm. Acela care în ținuta noastră vede o lucrare antinațională nu știe face deosebire nici între lună

și soare fiind el de tot orb, sau rău la inimă.

Tot una e. Acela care își bagă mâna în cuibul gărgăunilor multe mușcături va suferi. Însă nu le va lua în samă dacă a lui voire este a-l pustiei cuibul făcătorilor de multe rele. — Pișcătura de gărgăuni nu ne doare.

Recunoaștem, susținem, suntem convinși cumcă neamul nostru românesc în Orient are un viitor de mare însemnătate. Nici un popor din partea aceasta a Europei nu are atâta ponderositate, ca poporul nostru.

Noi voim ca poporul românesc, să nu își spurce numele, nici să-și strice viitorul prin fapte nedemne de misiunea sa.

Noi voim unitatea culturală a românilor. Nu este putere, care să ne abată dela această țintă; nici nu ne împedcă nimenea în realizarea acestui scop. Noi din punct de vedere cultural suntem uniți; înțelepții noștri au loc la academia română; literatura, limba, datinele, moravurile noastre sunt una. Noi voim tot binele regatului român și ne saltă inima de bucurie când

il vedem făcând câte un pas înainte. Noi nu voim a fi nici unguri, nici ruși, nici greci; de români am născut, ca români să trăim și să murim spre realizarea scopului nostru românesc.

Însă oamenii neamului nostru sunt de două calități: o parte zidește, cealaltă dărîmă, ca Dumnezeu și dracul, ca zăii popoarelor indice. O parte lucră cu dreptatea, cealaltă cu minciuna; o parte cu înțelepciunea și cumpătul, alta cu pașiuni și cu bâta; una cu iubirea, alta cu ura; una cu munca brațelor, a capului, alta cu gura goală, cu bancheturi și chiuituri prin lume; — una cu simpatiile popoarelor, alta cu discordia, cu ura între popoare.

Suntem convinși, că românul spre realizarea scopului său, pentru prosperarea sa în viitor are lipsă de simpatiile popoarelor; însuși de simpatiile ungarilor. O luptă precum din mila Ligei s'a încins între poporul românesc și unguresc este o calamitate, o nebunie, care a putut avea loc numai în capul dracilor. A își sorbi mădua un popor tîner într'o luptă nedreaptă este un pericol care amenință viitorul românilor. Și lupta aceasta este susținută prin minciuni, calumnii. Partea dracului n'are atîta moralitate cît este negrul sub unghia. A striga prin Europa, că ungarul este un popor fără trecut, fără cultură, fără calitate umane, sunt nește prostii sufocate.

Românii nici la un ban nu ajungă prin minciuni. Acela care prin minciuni voiește a câștiga simpatia popoarelor, nu este demn de aerul lui Dumnezeu.

Voim să fie o Ligă între noi. Să ne întrunim cu toții într'o Ligă, a cărui scop ar fi: a îi îndemna la lucru pe tot terenul, pe toți românii, cari au brațe și minte în cap; a șterge dintre noi tot ce este neadevăr și minciună; a lucra din răspuțeri pentru recăștigarea simpatii-
lor popoarelor, însuși ale ungarilor.

Revista noastră lucră în interesul acestui scop. Va combate pre toți aceia, cari ne-ar combate în aceasta muncă. Va ocupa loc față cu ungarul, dacă aceștia nu ne-ar da pace în lucrarea noastră.

Dar la munca dracului Revista noastră nu își poate da învoirea. Nici nu poate să tacă când vede atîta minciună pe tot terenul, care periclitează munca aceluia, cari din răspuțeri, străduiesc spre binele neamului nostru.

Trebuie să fie cineva, care vîzînd lucruri rele neadevărate să aibă puterea sufletului a striga: Nu este bine făcut! Că dacă pe tot nebunul îl vom lăuda, numai pentru aceea că și el e român; dacă vom tăcea la toată prostia făcută de ticăloșii neamului românesc, dacă dela străini vom aștepta ca să ne îndrepteze, apoi atunci noi românii vom hălădui cam șod, înapoi, iară nu înainte.

Dacă între noi toate sunt cu puțință și iertate, apoi trebuie șters codul penal și toată judecătura dintre noi. Să trăim în sîlbătăcie, în nebunie, în neadevăr, în minciuni, căci suuțem români, și românului nu i iertat să fiă de mână de român pedepsit pentru faptele sale rele.

Noi ca români avem drept a lovi în români ca să-i îndreptăm. Prin aceasta folosim neamului nostru. Aceasta ni părerea noastră;

asa eugetă toți accia, cari mintea o au în cap iară nu în cot.

Grigoriu Moldovan.

DESPRE ISTORIOGRAFIA ROMÂNĂ.

(Urmare.)

III.

Mutarea (imigrarea) românilor în Dacia.

În acest pasagiu Xenopol voiește a da de gol acea aserțiune, cumcă românii s'ar fi mutat în România de azi și în Transilvania din partea dreaptă a Dunărei, din peninsula balcanică.

După Xenopol vlachii au fost lățiți numai între crengile împrăștiate ale Balcanului; acolo au avut sate și acolo unii s'au ocupat și cu agronomia. Afară de munții balcanici au mai fost reslățiți în Thesalia, Macedonia, Epir, Acarnania, Actolia însă și acolo mai virtos prin munți. Știe și recunoaște Xenopol, că numirea de vlach obvine mai întâiu în anul 976, car amintirea primului sat vlachic, Kunbalungu, obvine în anul 1013. Știe, că între anii 1185—1204 a decurs resbelul bulgaro-vlachic în contra împăratului Constantinopolitan, până ce adecă Bulgaria a devenit independentă; știe, că conducătorii resbelului au fost Asan, Petru și Ioan Frumosul, principi români, a căror armată o constituiau români și bulgari, și știe și acea, că independința bulgaro-română s'a putut elupta numai cu ajutorul cumanilor. »Pe timpul acestui resbel pentru independință aş pune eu, zice Roesler, primele imigrări române pe partea stângă a Dunărei. Fiind siliți a fugi de multe-ori preste acest riu la cumani, au putut observa românii, că țara aceasta de puțini locuită, ar fi foarte acomodată și largă pentru pășunarea vitelor și a oilor.

Din această cauză nu o familie, nu o comună întreagă a aflat de bine de a rămânca acolo, decât a se reîntoarce îndrăpt spre a se lupta contra byzantinilor. Relațiunile strînsă, ce le aveau cu cumanii de sigur iau întărit în aceasta hotărîre.«¹

Xenopol așa înțelege pe Roesler ca și cum acesta ar zice, că numai din Moesia s'a întemplat imigrarea română și combate foarte acea aserțiune, deoarece în Moesia în seclii XI și XIII nici un român nu s'ar fi putut afla; deoarece cei ce azi se află în Bulgaria aceia toți în timpurile mai nouă s'au dus acolo din România.

Dar nici părerea lui Roesler nici a altuia nu afirmă singur Moesia, ca unicul cuib al românilor. Xenopol vede contradicere și în acea că pe timpul lui Aurelian, adecă în secolul al III-lea, românii ar fi fugit de frica barbarilor din Dacia pe partea dreaptă a Dunării, iar din contră în secul al XII. și XIII-lea s'ar fi refugiat chiar la barbari, la cumani pe partea stângă a Dunărei. Dar nu în acest lucru e contradicere istorică, ci în istoria etnografică alui Xenopol.

Starca culturală a celor refugiați în anul 270 o cunoaștom din ruinele cetăților și din inscripțiuni: starea românilor din secul al XII-lea și XIII-lea o caracterizează însuși Xenopol, conform căreia atunci toată cultura atât cea bisericăască cât și limba cultă a fost cea bulgară și nu cea română.²

¹ Roesler *Romänische Studien* p. 117.

² „Quoique les fondateurs du nouvel l'etat et le vois de la dynastie assanienne fussent d'origine

Așadară românii din secolul al XII. și XIII-lea, în cea ce privește cultura asemănau foarte cumaniilor; nu așa precum în secolul al III-lea românii ardeleni la goți, cari atunci încă au apărut în duritatea lor originarie. Nici acea nu stă, ce zice Xenopol că românii numai odată* la începutul revoluțiunii s'au refugiat la cumani după aceea apoi tot-deauna au fost învingători față de byzantini. Acelea isvoare, din care scoate și dânsul, ne amintesc mai multe invasiuni de ale cumaniilor, cari s'au întâmplat în interesul vlahilor și bulgarilor resculați și cu care ocaziune să reîntorceau cu ei mai mulți inși.

Mai intimă relațiune aflăm pe atunci între cumani, bulgari și români; Ioan Frumosul a avut femeia cumană. După moartea Asanilor s'a suit pe tronul bulgar o viță cumanică. Între cumani din partea stângă și între bulgarii și românii din partea dreaptă a Dunărei pe la capătul secolului al XII-lea și în partea întâia a secolului al XIII-lea a existat o comunicație foarte vie și mai totdeauna amicală. Ma și regii maghiari nu odată s'au amestecat în trebile de dincolo de Dunăre. Știm că Béla al treilea luptându-se contra sârbilor în anul 1194, cari cași bulgaro-vlachii au voit a se emancipa de sub domnia byzantină. Cu împăratul Isac s'au aliat și contra bulgaro-vlachilor.

Însă Isac au fost ucis de un consăngean al său, de Alexios în anul 1195. Ioan Frumosul (1197—1207) s'a putut răzima numai pe ajutorul cumaniilor. Știm mai departe, că după aceea între casa maghiară domnitoare și între principii bulgaro-vlachii au făcut și legături de consăngeeni căci Asan al II-lea (1218—1244) și-a luat de femeie pe Maria fata lui Andreiu al II-lea și astfel a devenit cumnatul lui Béla al IV-lea.

Aceasta relațiune de afinitate o și aduce ca argument contra pontificelui Gre-

goriu al IX-lea, care l'a îndemnat să ocupe țara schismaticului Asan. Béla în anul 1238, în al treilea an al domniei sale, îi răspunde pontificelui acea, că îl leagă relațiuni de afinitate cu Asan al II-lea, cu care el e cumnat și care dola sora lui are și un băiat. Totuși dacă Asan n'ar voi să treacă la unire cu Biserica catolică, atunci el e gata a rumpe în țara lui cu putere armată, dar așa, ca acolo să pășască cu domnitate de legat, să poată purta crucea înaintea sa și a armatei sale, să aibă dreptul de a înființa și întocmi episcopate, a crea comune bisericesti, așa după cum i-s'a fost dat dreptul acesta antecesorului său, lui Sfântul Stefan; în urmă că pontificele să pretindă numai jurisdicțiunea ecleziastică, ear puterea cea civilă să fiă a lui Béla.*

Ne aducem aminte și de acea, că pe acel timp încă înainte de invasiunile tatarilor, cumaniii au manifestat mare aplicare spre creștinism cea ce despre cumaniii din Moldova știu cu securitate, căci Robert metropolitul Strigoniului, ca legat papal, în anul 1229 înființă episcopatul cumanez și episcopul cuman Theodosie în diecesa sa avea de a conduce pe credincioșii săci, români și cumani.

Cu toate fidedemnitățile o știm și acea, că pontificele Grigoriu al X-lea le-a dat drept la călugări predicatori (in Cu-

* Agrăirea pontificelui astfel o amintește Bela: „Ut sedi apostolice obediremus et ut terras Assoeni, utpote scismatici, auctoritate sedis apostolice, in remissionem peccatorum occupare dignemur cui tamen nosamicitiarum et cognationis foedera junxerunt. Nam ex sorore nostra filium habet et heredem, et nostris jussionibus sic in omnibus est subjectus, ut non tam amicus quam subditus videatur.“ „Totuși „Spe eterne remunerationis et Apostolice sedis devocione... provocati assumimus ex animo per Nos aut per Nostros... Bulgariam et alias terras Assoeni occupare et sedi Apostolice in spiritualibus, in temporalibus, vero nostre jurisdictioni, Deo cooperante subjugare.. Petimus ut officium legationis non aliis sed Nobis in terra Assosni committatur, ut habeamus potestatem limitandi dioceses, distinguendi parochias et in hac prima institutione potestatem habeamus ibi ponendi episcopos de consilio prelatorum et religiosorum, quia hec omnia beate memorie antecessori S. Stephano sunt concessa.“ Theiner: Monum. histor Hungariam sacram illustratia. Tom. I. pag 170.

valaque, la classe superieure du peuple était de nationalité bulgare; il en était de même de la langue cultivée de l'église et, en general, de tous les éléments civilisateurs.“

* Cela n'arriva qu'une seule fois. p. 50.

manis partibus constitutis) de a putea deslega de sub excomunicație în Szörény (in terra Cheurin), dacă cineva a ajuns de a fi excomunicat, mai departe, că papa a admoniat pe noi creștini (dilectis neophitis in Cheurin et locis adjacentibus constitutis) din Cheurin așa supunero față de călugări.* Din aceasta vedem, că pontificele în espresiunea »Cumaniae partes« a înțeles partea României cei mici de dincoace de Olt, unde noii creștini de sigur au fost cumani și români. Acest lueru cu atât mai virtos trebue să-l credem, căci Béla în sus amintita epistolă și spre acea cere plenipotență dela papa, că teritoriul Seremului, care mai 'nainte era nelocuit, iar acum impopulat, să-l poată pune sub autoritatea unui episcop, după cum va afla mai bine.**

Relațiunile dintre țările de-a dreapta și de-a stânga Dunărei nu erau chiar așa de simple, după cum și le închipuiește Xenopol; bulgarii și românii, maghiarii și cumanii cu mult mai curând se amestecau unii cu alții de cum crede Xenopol și scriitorii români, sau și după cum își închipuiesc sau știu scriitorii apuseni de pe timpul lui Gibbon. Și cei aparținători bisericii răsăritene mai de multe ori, dacă sperau ceva folos erau aplicați a se uni cu biserica Romei după cum au dovedit Assani. Zelul respectivilor episcopi, cari îl înmărea de multe ori interese lumesti, mărirea veniturilor arare-ori s'a lipsit de respectivul popor, care vedezind și urmărind numai ceremoniile și a uneia și a celeilalte bisericii priviau mai virtos la acea, că unde sunt mai mici greutatea, și unde e mai mare puterea ce'l astringe. Iar imigrarea în părțile Dunărei a decurs și în secolul următoriu.

Ce poate fi totuși cauza, întrebă Xenopol, care a făcut ca Români să

* Theiner: Monum. hist. Hungariam Sacram illustrantia. Tom. I. 150.

** Preterea cum circa partes Bulgariae in terra que Zeuren, nominatur, que dudum fuerat desolata, populi multitudo superereverit, qui nondum sunt ad cuiusquam episcopi dioecesim applicati ut eos alicui episcopatu secundum nostrum beneplacitatum assignare valeamus, a Vostra sanctitate potestatem tribui postulamus. Tom. I. 170.

imigreze din Balcani. Căci el reforește întrebarea la întreg poporul, care fuso un număr de zece milioane.¹

E ridicol, când Xenopol vorbește despre milioane și încă chiar despre zeci de milioane, care ar trebui să aibă ceva cunoștință despre incolatul Moldovei, sau mai bine zis despre mișcările locuitorilor Moldovei. Un popor întreg nici când și nicărea nu s'a mișcat de tot din cuibul său; nici chiar puterea cu forță a Nabucoduezarilor n'a putut a transpune un popor întreg dintr'un loc într'altul. Însă unul câte unul, câte o familie sau mutat nu numai în secolul al XII. și XIII-lea de pe o parte a Dunărei pe cealaltă, ci o atare mutare decurge și azi în secolul al XIX-le pe partea de dincolo a Mării Atlantice »Ueber dat grotte Watter,« după cum zicea glumind Bismarck. Dacă și referitoriu la aceasta chestiune va întreba Xenopol, că din ce cauză? Acea o poate ști dela cei ce emigreză în America decât dela noi.

După părerea lui Xenopol, ce o ține de o părere istorică, românii din Balcani nu s'au mișcat de acolo, ei fiind lipsiți de cultură, după rebelul purtat sub conducerea Assanilor s'au retras iarăși în strimtorile munților continuânduși viața acolo neobservați, și dacă dintre ei unul sau altul sau întors în etate se iee parte în viața politică, numai decât a dispărut între bulgari, s'au bulgarizat.²⁾

De ce nu voiește Xenopol a referi acest cas și la cei mutați în partea stângă a Dunărei.

D-lui poate nu cunoaște referințele sociale ale Ardealului, sau de lo și cunoaște nu le arată: așadar nu voiește al îndruma la incolatul (locuitorii) ardelean.

¹⁾ Tomaschek omet justement de trouver un motif au moins plausible à l'émigration de tout un peuple.* La pag. 52. „En faire sortir les 10.000.000 Roumains qui habitent aujourd' hui l'ancienne Dacie Traiane.“ La pag. 57.

²⁾ „En temps de paix, ils continuaient leur vie retirée et obscure dans les gorges des Balcans, et si quelques-uns d'entre eux descendaient dans les villes pour s'y mêler à la vie politique ils étaient absorbés par l'élément dominant passaient pour Bulgares“ p. 47.

Dar trebuie se presupun, că cunoaște istoria incolatului Moldovei și a Munteniei — nu din fantasiile chronicarilor români — ci din chrisoave; trebuie să presupun, că cunoaște documentul de donațiune alui Béla al IV-lea din anul 1248, care e atât de ponderos pentru »originea« României și totodată e cel dintâiu și cel mai vechiu document al țării.¹⁾ Regele Béla donează Săremul marelui măiestru Rembrano și celor aparținători lui, adică partea României de dincoace de Olt și Cumania, sau și partea României de dincolo de Olt sub acea condițiune, ca să împopuleze acele părți (mai înainte amintiiu epistola lui Bela din 1238 adresată pontificelui în care espune pustietatea Săremului).

Dar acea o defige Béla, că din țara lui, adică din Ardeal și Ungaria fără concesiune specială să nu cuteze a primi pe nici o specie de agronomi sau nemți (quod curam et operam dabit ad populandum dictas terras — terram de Zevrino et a fluvio Olt et alpibus Ultrasilvanis totam Cumaniam — regni nostri, et quod rusticos de rogo nostro cuiuscunque conditionis et nationis, ad Saxones vel Teutonicos de regno nostro non recipiant ad habitandum terras supra dictas nisi de licentia regia speciali).

De unde au putut dar aduce locuitori, dacă nu din țările de dincolo de Dunăre? Știm chrisoavele amintite, că pe atunci se aflau în Sărem doi chinezi români, Ioan și Farkas (Lupu), a căror teritoriu cu celelalte dimpreună îl donează Béla, însă chenesatul voevodului Lytvali-l lasă românilor, adică acesta rămâne sub imediata autoritate a regelui, așa precum a fost și mai înainte, știu, că și în Cumania a fost Senelaus vojvod român, a cărui teritoriu asemenea ca și a lui Lytva așa rămâne cum a fost, adică sub autoritatea regelui. Iată începutul oamenilor de acolo; din toate apare, că chinezii și vojvozii precum și românii aparținători lor, au fost venituri. Și ordul sau ori cine a voit a împopula țara, mai virtos din păr-

¹⁾ Se află la Pray Dissertationes 134—137 p. a Katona și la Fejér în Codex Diplomaticus.

țile de dincolo de Dunăre a trebuit să aducă noii locuitori.

Apoi cumcă românii sunt locuitori noi în România, dovedește și limbajul de acolo, care pe țeran, pe jobagiul legat de gliă, îl anumește per eminentiam român. Dacă Xenopol nu știe accasta, sau știindu-o, o retace înaintea cotitorilor lui francezi, îl îndrumez atât pe el cât și pe cotitorii lui francezi la Bălcescu, pe cari îl stimează ca pe unul dintre cei mai distinși istorici români. Acolo (în opul lui) vor afla, că pe țeranul legat de gliă au fost numit român și țărănimea în genere românia. Bălcescu ce e drept din acel incident voiește a deslega acest lucru, că adică în Europa ar fi fost datina de a numi pe servitoriu român, și de aceea s'ar fi lipit acest nume de țărănimea din România.¹⁾ Însă aceasta nu stă; căci în Europa s'a usitat cuvântul slav (slav) pentru numirea servitorului și chiar și a sclavului. Așa la noi (maghiarii) cuvântul maghiar nici când n'a însemnat per eminentiam țeran, ci mai virtos nobil, deși a însemnat și țeran maghiar totdeauna.

Nici în Germania n'a însemnat cuvântul deutsch, dütisch, nici-odată numai țeran; precum nici în Franca n'a fost însoțit cuvântul franc de înțelesul țeran. Că în România pe liberul proprietar mic l'a numit med sés și părtaș, iar pe proprietarul mic însă neliber, adică pe țeran l'a numit român: acea e un fenomen tare deosebit și care în istoria incolatului are o însemnătate mare, ceace însă seriitorii români nu voiesc a recunoaște.²⁾ Se

¹⁾ Întocmai după cum în Europa se obișnuise a se da acestor servi numirea de Români așa și la noi servagiul fu numit Români. Istoria Românilor sub Mihaiu Vodă Viteazul. P. II.

²⁾ Cuvântul med sés, med sás, adică și rezec după Cihac e străin; pe cest din urmă îl ține de maghiar și însemnează proprietariu: proprietatea lui în limba română o numește și rezemă, din care iarăș cu sufix se derivă cuvântul maghiar rezemaș, proprietarul rezemei. Bălcescu în locul citat: mosneni sau rezemași, adică liberi și cu proprietățile lor.

Cuvântul med sés, med sás Cihac îl derivă dela cuvântul slav meșdia, cea ce însemnează vecinaș. Mic mi-se împare, că ar trebui derivat dela cu-

aduc și un document mai vechiu decât *Historica relatio de statu Valachiae* din anul 1679—1688, care e relatare din anul 1688 a unui missionar italian:

»Sunt Mogiasci, id est liberi agrestes, qui suas proprias possessiones plus et minus habent. Sunt et Romani, i. e. rustici venditi quos iure haereditario domini nobiles possident et virilem sexum vendunt, emunt, prout ipsis melius videtur.« Pe românește: Sunt Mogiasci, adică țărani liberi, cari și au proprietatea lor mai mică, nu mai mare. Dar sunt și români adică țărani cumpărați pe bani, pe cari îi posed domnii cu drept de ereditate și pe bărbați îi vând și îi cumpără după cum le vin lor la socoteală.¹⁾ Nu voiese să vatăm, când zie, că acest înțeles a cuvântului rumân arată a fi tare analogă cu cuvântul țigan, cari încă ca vinituri pretutindenea au fost lipsiți de drepturile sociale.

După părerea lui Xenopol românii adeleni sunt de altă origine față de cei din Balcani; căci negând emigrarea din peninsula și emigrarea din Ardeal în Thrakia, Macedonia etc. neputând a documenta c silit a professa acea părere, că în Ardeal și în regiunile de dincolo

vântul megye (comitat), din care apoi i-ar fi înțelesul megyés, adică posesor în comitat, adică nu numai locuitor acolo, ci om cu dreptul de a exerța și unele drepturi.

¹⁾ Christ. Engel: *Geschichte der Moldau u. Walachei nebst der historischen Literatur bei der Länder. Erst. Theil, Halle 1804 p. 114—115.*

de Balcani s'a format deosebit poporul din chestiuno. Dacă am professa aceasta părere, am veni în colisiune cu numele de olach (oláh). Presupunând, că românii începând dela Traian a locuit fără întrerumpere în Ardeal, și maghiarii i-au aflat acolo atunci, o foarte miraculos lucru, că aceștia nu i-au auzit nici odată pronunțându-și numele lor propriu și i-au botezat numai decât cu un așa nume, care pe atunci nici nu era cunoscut.

Numirea de vlah să amitește prima oară la anul 976 la byzantini: cum ar putea fi acea, că Tuhutum deja prin 900 ar fi știut această numire? Căci cine zidește pe Anonymul, ca Xenopol, acela trebuie să creadă și acea cocronează Anonymul. Ce e drept se poate presupune, că dincolo de Balcani a fost folosit în limba comună mai dinainte de ce ar fi ajuns în literatură cuvântul vlah: totuși e lucru de mirat, că maghiarii au numit numai decât cu acest nume pe locuitorii ardeleni. Ar fi natural, a presupune așa-dar, că imigranții au adus cu sine acest nume, sub cari au fost cunoscuți mai înainte înainte lumea. Maghiarii așadar n'au fabricat numele de vlah (oláh), ci l'au împrumutat dela cei dincolo de Dunăre, de unde au venit la ei cu încetul vlahii.

Așa nici cuvântul țigan nu l'au escugat maghiarii ci dela aceia l'au împrumutat, de pe a căror pământ a sosit aci primii țigani

(Va urma.)

Paul Hunfalvi.

CESTIUNEA SEMNELOR DE SCRIERE LATINE, CIRILICE, DACICE ȘI SĚCUIEȘTI LA ROMĂNI.

(Urmare și fine.)

Kézai în seclul al XIII, cum am mai amintit, serio, că sĉcuii mestecându-se cu românii dela aceștia au împrumutat semne de scris. Kézai dar afirmă, că sĉcuii ar fi avut litere, dar le dă acolora origine română. Lui Turoczi în seclul

al XV-lea i vine în minte să-l atace pe Kézai, declarând, că sĉcuii n'au împrumutat litere dela români, și că literele folosite de sĉcui sunt hunice.

Do unde știe aceste Turoczi?

Semnele sĉcuiesti nu le-a văzut nici

Kézai, nici Turoczi: totuși acest din urmă a aflat de bine, a-i impune originea hunică, tocmai așa, cum a făcut Hașdou cu semnele dacice.

După Turoczi încă timp îndelungat au fost necunoscute oamenilor literile hunice, până ce în urmă Ioan Telegdi, în Leyda publică 34 litere de aceste în ordul alfabetic latin. Oare de unde le-a luat acelea Telegdi? Fost'a el în sėcuime? Și dacă acele litere s'ar fi lătit între sėcui, se poate presupune sė rēmăie necunoscute până în seclul al XVI-lea? Și oare se poate presupune ca alfabetul latin sė consune cu cel latin într'atāta cāt ordul acestui sė se poată ținea.

Lucrarea lui Ioan Telegdi azi e necunoscută. Turoczi dară face amintire despre semne hunice la sėcui acele și le face Telegdi în Leyda — după acea cestiunea esista între învățați, dar poporul n'are cunoștință de ea.

Inscripțiunea bisericii din Enlaca tocmai din acea vreme-i, când scrierea hunică s'a format de ideia fixă, »când — zice Alexandru Imre, aceste semne în câte însemnări private de exemplu în ziarele călătorilor mai le-a folosit.« Le foloseau ca ceva curiosum, diecii, învățații dar nu sėcuii. Acel pictor, care a văpsit plafonul bisericii din Eulaca, le-a făcut acolo și semnele lui Telegdi, cari erau în modă atunci.

Azi nici un sėcuiu nu cunoaște vr'o literă sėcuiască sau hunică. Toți le-a uitat toate, nici suvenirea lor nu mai stă. Nici nu azi, ci deja în seclul al XVIII-le uitarea groasă le înghițe literile sėcuiști, deja atunci ca suvenire mai este numai. În 1702 Lakatos le însămnă ca eșite din modă. Adecă înainte de finea seclului XVI. nime nu le-a cunoscut aceste semne, în seclul al XVIII-lea iar numai ca semne trecute le amintesc, așa apare, că literile huno-sėcuie numai în seclul al XVII. au esistat, că toate documentele sunt din acest seclu: că întreaga cestiune numai cu pășirea lui Turoczi s'a început. Planta a fost nenaturală, nesănătosă, pentru acea și s'a uscat cu totul.

Dar are cestiunea și o altă creangă.

Kézai poate sė aibă drept, că sėcuii dela romāni au primit litere. Dar aceste nu sunt cele dacice a lui Hașdou. Tomaschek și Safarik zie, că acele sunt așa numite cirilice.

Aceasta e posibil. Poporul român le-a folosit celea cirile dela aflarea lor. Aceste în timp mai îndelungat (până în seclul al XV-lea) deși nu le-a folosit în literatură, dară în biserică deodată cu limba slavă. În vremea lui Kézai dar folosirea cirilelor la romāni era lătită. Nici ideia n'a avut de alto litere. De aceea dar semnele lui Telegdi nu sunt compuse de el, ci într'adevăr au esistat între sėcui, cu toată siguranța se poate afirma că acelea nu sunt de originea hunică, ci slavică, la cari prin poporul român au ajuns.

Cu ce se poate dovedi aceasta?

Cu acea, ori le considerăm cele aflate pe biserică din Enlaca, vom afla între ele forme glagole și cirile; pe privitoriu care înțelege cātva ele cel puțin acea impresiune vor face, că acela cine le-a scris literile cele sėcuiști în quadratul bisericeii din Enlaca, sau acela, care le-a inventat literile sėcuiști, nu a fost înstare să se scape de impresiunea literilor cirile. Acca că câteva litere sunt cu deschizetură în dreapta, arată, că scrierea sėcuiască are caracterul Abe-ului glagole, că adecă literile glagole sau imităriile celor vechi slavone, sunt acele litere cari erau în us întâia oară la romāni.

Literele sėcuiști dară mai tare sunt litere stricate cirile, sau glagole, decât hunice.

A putut să primiască literilo, cari prima oară a fost în us la romāni, dar fiindcă fonologia ungurească se deosebește de cea slavă, fiindcă pe fiecare sunet n'a putut afla semn deosebit, cu timpul a trebuit să se cugete de semne corăspunzătoare sunetelor ungurești, dar și semnele corăspunzătoare unor sunete au trecut prin schimbare, așa s'a escat apoi serie-re sėcuiască, care n'a fost lătită la nici un cas, ci s'a restrins la cercul cel mai mic. Și la romāni forma literilor cirile multe schimbări a suferit: pentru câteva

sunete a trebuit să se facă literă deosebită, care nu se afla în cea slavă, s'a putut întâmpla aceasta și la sœci.

Din aceste apare că e justă părerea acolora cari au negat existența scrierei huno-sœciuești, cari în semnele sœciuești au recunoscut literile slave. Acea iară, că literile sœciuești ar fi semne dacice, fantasiă vie.

Dar să trecem la literile cirile.

Documente bulgaro-slave arată, că în vremile mai de demult slavii au avut două scrieri. Una era glagolită, cealaltă cirilă. Învętații slavi și germani și-au pus întrebarea că oare care Abe-u e mai bœtrân, pe care l'a invetat prima dată Cirill?*

Lumea învățată a deslegat ambele aceste chestiuni. Nu admite dubietate, căci călugărul Hrabru, care după Safarik, a trăit în seclul al IX-lea, încă documentează, că slavii înainte de Cirill nu au avut nici o literă. Dară care a fost atâtul Abe dintre cele două? Învętații s'au satorit și în acea, că Abe-ul întâiu a fost glagolitul, prin urmare aceasta e invențiunea lui Cirill.

Argumentele aduse pe lângă glagolito trebuie primite. După aceste glagolitul stă din 38 de litere, care sunt dure, necioplite, fără formă; descrierea și învățarea lor cauzează multă spargere de cap; până când Abe-ul numit cirilic stă din 43 de litere: aceste semne sunt nostime, ușoare de scris, cu un cuvânt mai perfecte decât celelalte. Acea, că numărul 38 a crescut la 43 arată, că Abe-ul glagolit n'a fost perfect, adevărat i-a lipsit semnul pentru câteva sunete, pe care l-a suplinit în cel cirilic. Câteva litere cirile sunt cu totul glagolite în semn că sunt luate dintre aceste. Cărțile întâiaoaară s'au scris cu glagolite, după acea numai cu cirile; aceasta documentează citațiunile

* Opurile mai însemnate pentru aceste lucrări: B. Kopitar: Glagolita A. Viena 1836. Safarik: Ueber den Ursprung und die Haimath des Glagolitismus: Praga 1858. — Dobrowsky J.: Glagolitica Praga 1832. — Miklosich F. Debuer G. Bodjassy Dümmler E. — Dintre români Hașdeu: Limba slavică la români. Columna lui Traian pag. 171 din anul 1869. Gaster: Originea alfabetului. București 1884 ș. c. a.

cele multe glagolite, care se află în cirile vechi scrisă cu cirile.

Cirill așadară a făcut Abe-ul vechiu glagolit pe la 845—860 după Christos, aceasta e părerea lumii învățate.

Cine a inventat dară literile așa numite cirile?

Legendele spun, că Episcopul Clemento (pe la începutul seclului X) a inventat ceva semne de scris. Deși nu toți, dar zic învățații, că Clemento era om învățat, se ocupa cu știința, adevărat un cap luminat, care a avut și puțină cunoștință din politică, și care de sigur a observat defectele literilor glagolite. În seclul acestui episcop apar literile așa numite cirile.

Dubietatea ce există între învățații referitoriu la originea literilor cirilice, l'a adus pe Ioan Sbiera, învățatul român, la acea părere, că literile slavice, azi numite cirilice originalmente sunt românești, invențiune română.

Mai sus am descris opiniunea și argumentele aduse pentru ea, alui Ioan Sbiera.

Aceasta părere într'adevăr e vană, că nici atâtea argumente nu o părătesc, câte părătesc alfabetul dacic al lui Hașdeu. Domnul Sbiera a înmulțit cu una numărul afirmațiunilor esaltate, carea de sigur va avea public, că desigur va fi lingușitoare pentru român acea, că poporul român în acei secli întunecați nu a rămas înapoi de celelalte popoare!

Dar să scrutăm puțin. Cum stă literatura română cu documentele, literile cirile?

Deși în seclul al XVI în Moldova și România se desvoaltă o viață națională, că în curțile principilor limba română ocupă teren, totuși nu este din acest secul nici un document; iar din timpul anterior toamai nici unul. Dar în acest secul deja au scris românește și că au scris arată un document din 1464, în care capătă mai mulți neguțători poloni un pașaport scris în limba română dela Curtea otomană. Curtea otomană dar călătorilor peste România de azi le dă pașaport

* Aron Densușian: Ist. limb și lit. române. București 1885.

poarte române în secolul al XVI-lea ca să fie înțeles de magistratelo de acolo Unde e acest pașaport? Cu ce fol de litere a fost scris? Nu se știe, dar în arhiva din Krakko se află un protocol în care e indus un *salvus conductus* din 1464. Și din secolul al XV-lea numai atâta e cunoscut.

Primul document cirilic e din prima parte a secolului XVI. Că în aceasta parte a secolului au scris românește, documentează acea, că senatul sibian e constrins să țină un interpret român, care a fost dator să esplice scrisorile românești. E știut, că între Sasi au locuit mulți români, era de lipsă, ca recursele sosite în limba română să fiă esplicate de unul care le înțelegea.

Document cel dintâi scris în limba română cu litere cirile e din 1523, pe care atențiunea publicului român a atras'o Xenopol. Acest document se păstrează în Iași în arhiva Spitalului Spiridon, care document e un contract de tîrguire. De aci tot mai multe documente cirile există, până ce nu peste mult apar și documentele tipărite, lucru firesc cu cirile.

Până la capătul secolului XV nu este nici un document, care ni-ar arăta, că în limba română s'ar fi scris cu litere cirile.

Dar cum stăm cu documentele limbistice slave? În secolul al IX-lea Cyril și Metod traduc cărțile sante în limba slavă, după moartea lor lucrul întrerupt îl continuă alții.* Folosirea literilor slave la poporul slav se arăta în secolul al IX-lea. După bulgari, rușii, sârbii, așa ceia-talți slavi progresază pe aceasta cale, abia în câțiva secli au testamentul vechiu și nou mai multe cărți bisericești până ce poporul român n'are nici o carte bisericească, ci era constrins la folosirea celor slavice din acele vremuri, dar n'are nici un document, și primul cade pe secolul al XVI-lea.

Episcopul Ulfiș conface litere** și

* Safarik: *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur*. Praga 1869 pag. 94—6.

** Ca lucru curios amintesc și acea, că Nicolae Popca în cartea sa *Vechia Metropoliă română a Transilvaniei* (Sibiu 1870 p. 41—51) zice că Ulfiș a fost episcop român.

relasă suvenirea aceloră în bibliă. Ar-meneal Mesrob dă poporului său litere nouă, și lasă suvenirea aceloră în cărțile traduse pe limba armeană. Asemenea face și Cyrill.

Acu, dacă toate acestea snnt așa, cum va fi posibil, că poporul român în secolul al X-lea se capete litere nouă și să nu le folosască acele la espriarea cugetelor sale numai în soclul al XVI-lea?

Lipsa totală a documintelor limbistice, va fi destul pentru dărîmarea teoriei lui Sbiera. Că acea nici nu se poate presupune ca un bărbat român se inventeze litere pentru un popor străin mai ales atunci, când acest popor a avut litere în glagolit? Și dacă oare care bărbat român le-a aflat literile cirile pentru slavi și dela confacerea lor acelea au fost folosite în continuu de slavi — atunci acele tot nu sunt românești, ci slavice!

E șod argument lângă părerea lui Sbiera acea, că dacă pe poninsula balcanică tot poporul și-a avut alfabetul său, și poporul român a trebuit să-l aibă; că dacă poporul slav a avut deja un alfabet, nu a putut să aibă și altul, ci acela a trebuit să fiă la tot cazul român. Cred că cu acest fel de cugetare e superfluu să mă ocup.

»Schimbul fatal« al lui Sbiera între poporul român și slav, e fabulă, căci nu are basă istorică. De un astfel de schimb nu vorbește nici un scriitor. Sau se poate un schimb de acesta? Ce lipsă au avut slavii de schimb?

Scriitorii nu amintesc despre aceasta nici într'un rënd.

Alfabetul Cirill însuși nimicește teoria lui Sbiera. Toată construcțiunea lui, spiritul, arată a fost construit pentru sunetele limbei slave. Că pe alfabetul nu l'a făcut pentru limba română, arată și acea circumstanță, că pe când poporul român a început să-l folosească pentru limba sa, a observat că câteva sunete n'au semnul lor; așadară a fost constrins să facă litere noave pentru acele sunete, că făr' de ole nu a putut scrie. Acum dacă în secolul al IX-lea sau X-lea un bărbat român face alfabet și pe acel

alfabet îl folosește seclii întregi, desigur nu după folosire de 5—6 secli observă, că în alfabetul său pentru câteva sunete însemnate nu este literă, ei desigur observă acea îndată la seriorea rëndului întâiu.

Într'adevăr trebuie să admirăm cu-tezanța d-lui Sbiera, că în contraconvingeri sale mai bune începe a susține asemenea afirmațiuni.

Am ajuns până acolo că se putem conchide răspunsul nostru la cele trei puncte mai sus amintite.

Întâia dată: poporul român numai în seclul al XV-lea începe a folosi litere latine.

A doua oară: teoria alfabetului dac e poveste.

A treia oară: literile cirile într'adevăr sunt slave, și nu române. Poporul român în limba sa cu aceste litere numai dela seclul al XV trăiește; înainte de acea a folosit litere, dar a scris în limba slavică, dacă a scris.

Toate aceste sunt așa lucruri chiar că toate cale lalte teorii sunt rătăcite.

Că aceasta e așa, că înainte de seclul al XVI-lea la români nici vorbă nu a fost de litere latine, documentează lipsa documentelor limbistice și acea circumstanță, că în seclul acesta literile latine le scriu ea ungurii. Au putut să fiă între români înainte de acea oameni învățați, au putut să scrie grecește cu litere grecești, latinește cu litere latine, în limba slavică cu litere slavice, dar românește cu litere latine nu au scris la nici un cas.

Despre alfabetul dacic numai Hașdău vizază, în aceasta privință nu este nici un document, nici inscripțiune, litera

lui Vlad tocmai nu e aptă pentru a forma un alfabet întreg.

Că românește cu litere cirile numai în seclul al XV-lea începe a scrie, a argumenta oclatant, că numai atunci încep să-și facă câteva litere cirile pentru sunete române; că până atunci nu este nici un document, și că în toată literatura română nu este nici o amintire despre folosirea literilor glagolite, adică celea mai vechi slavice.

Din toate acestea acea singură consecuință putem detrage, că înainte de seclul al XV-lea preste tot nu au scris românește. Până în seclul al X-lea limba greacă a fost tiranul românci, în acest timp au intrat acele multe elemente grecești în limbă, atunci influența slavă alungă influența greacă și ține până în seclul al XVII-lea; limba română dar numai în seclul al XVII-lea se introduce în biserică, prin influența ungurească.

Nu ne seducem dar cu alfabetul dac și literatura antică, că nu avem preste tot în mâna noastră nici un document, cu care am putea dovedi.

Poporul român nu e cauza, că nu are în literatură trecut strălucit. Nu e rușinea lui. Mai mare rușine e când se fălește și seduce pre sine și pe alții cu lucruri, pe care nu le are.

Totdeauna e de onorat când cineva e frânc, și aceasta onorare la tot casul ar merita, dela compatrioții maghiari, dacă în locul falei multe ar sta cu adevărul curat înainte.

Căci minciuna cum susține proverbiul român totdeauna notă pe suprafața apei și ficcare om o vede.

Grig. Moldovan.

P R O T E S T
CONTRA „REPLICEI“ EDATE ÎN NUMELE TINERIMEI UNIVERSTARE ROMÂNE.

(Urmare.)

IV.

Acela care afirmă cuneă în aceasta patriă între români și unguri nu osistă neînțelegeri și diferențe nu spune adevărul.

E fapt cuneă aceste diferențe în adevăr subversază și is deopotrivă neplăcute atât pentru români cât și pentru maghiari.

Dislocarea acestor diferențe și neînțelegeri aparțin celei mai mari teme. Situațiunea nu numai că e năplăcută, ci direct și insuportabilă întru cât încrederea s'a sguduit între ambe părțile astfel, că nice una nice alta nu coarcă după virtuți ci după defecte. Încrederea însă nu s'a sguduit între elementele serioase. De ambe părțile să continuă lupta mai mult de către elementele estreme, aceasta fără indoială alterează și pe elementele serioase. Împrejurarea, că subversază între noi aceste diferențe nu îndreptățește de ajuns tinerimea bucureșteană a se amesteca în afacerile noastre interne, precum nice pe noi la acea ca să aducem în țară invasiune și ajutor străin.

În convenirile sociale înainte de 1848 nu era dătătoare de ton naționalitatea. Nu era cerc de afecțiune românească, și nici societate română separată.

În instituțiunile statului maghiar era un factor puternic, care fermina elementele de un acord, anume era: *favorul de nobilitatea maghiară*. Acest favor a dominat societatea întregii patrii, care era nobilă în trup și suflet.

Cel nenobil de a fost român ori ungur nu era suferit în cadrele sale, precând nobilul din contră își esercita necondiționat toate drepturile. umblând liber și putând trece prin toate păturile societății fără ca cuiva să-i fi plesnit prin minte a-l întreba de naționalitate.

Românul era îngâmfat de »nobilitatea« sa maghiară putând ajunge până la cele mai onorifice trepte. E natural, că sinul acestora era inflăcărat de iubirea de patriă. Nu alergau după idealuri stră-

ino, nu-și ciopliau idolii străini și nice gravitau spre țări străine. Ori și cine s'a plecat înaintea acestei curate șinegoiste iubiri de patriă, deschizându-se teren fa cultaților mai mari. Ei nu pretindeau favoruri și drepturi deosebite, căci pentru fericierea deopotrivă a cetățenilor ținea de ajuns legile țării.

Și cât de intimă a fost această relațiune!

Ungurii au depus fundamentul literaturii și culturii române; influința maghiară a scos din bisericile române limba greacă și slavă; ea a pus în circulațiune și literile latine scoțând din us cele cirile; tot ea a început și esecutat mișcărilor religioase; — da, influința și cultura maghiară ș'a întins mâna spre popor și i-a dires moralul și ideile.

Anul 1848 se începe în credința că românii vor lupta mână la mână pentru apărarea constituțiunii patriei. Nobilimea română era insuflețită de principiile publicate de maghiari. Ungurii vor aduce în interesul românilor cele mai mari jertfe, vor șterge iobăgimea și vor elibera peste 1½ milion de români și care a fost răsplata? Între unguri și români să amestecă germănul, care amăgește pe români cu promisiuni; românii prind arme contra constituțiunii și contra unguirilor. De aci apoi se frânge înțelegerea dintre unguri și români. — Ungurii își apără patria, constituțiunea milenară și principiile liberale, precând românii le atacă pe toate și își pretind teritor deosebit în patriă. Românii ajută absolutismul germăn pentru nimicirea constituțiunii țării; ungurii să retrag și așteaptă timpuri mai bune; așteaptă adevă dispărerea furtunii și revărsatul aurorii dreptății.

Accasta auroră a urmat faptee în 1867. Națiunea maghiară repășește în drepturile ei străbune. Își recăstigă constituțiunea confiscată și exercitarea liberă a drepturilor. Statul ungar începe a respira din nou. E natural, că un-

ajunși în posesiunea străbună n'au putut continua sistemul absolutistic de guvernare, care s'a creat de inimici statului și a națiunii maghiare numai din motivul ca să se înjuge libertatea; ei a recurs la sistemul său propriu. — S'a reluat iară firul scăpat din mână în 1848. Cine poate afirma, că legislațiunea maghiară din 1848 n'a fost liberală? Devisa ungarilor în 1848 a fost: »libertate, frățietate și egalitate.« În interesul acestor trei principii mari s'au atras maghiarii revoluțiunea. Națiunile patriei nu au putut combate firul reluat în 1867, și nice că l'ar fi putut primi acela cu neîncredere.

Aceasta însă totuși s'a întâmplat așa.

Prin pasivitatea maghiarilor de sub absolutism, românii s'au svîrcolit a smulge ceva favoruri, după ce domnia germană s'a susținut sistemul cu aceia cari s'au însinuat aceasta.

Prin restituirea națiunii maghiare în drepturile străbune, — puterea românilor a încetat cea ce altcum nice că se putea întempla. Oameni din o cră absolutistică cu reforme despotice nice că s'au putut încuviința în cadrele unei cre constituționale.

În 1867 elementele române cari au sprijinit absolutismul — au dechiarat pasivitatea dar nu cu intențiune bună; aceasta nu au făcut'o doară din motivul că au fost persecutați de maghiari, — ori că doară constituțiunea maghiară față cu intreresele române s'ar fi fost argumentat de periculoasă ceace în interval de doi ani, dela 1867—1869, nice că s'a putut întempla, — ci aceasta retragere politică a românilor s'a întâmplat sub influința silnică a pusețiunii, ca eflux natural al politiceii absolutistice nutrite în ei de mai 'nainte.

Conducătorii românismului au probat a se dechiera pe lângă susținerea sistemului german și respective a susține în valoare favorurile contra-constituționale obținute sub sistema germană, dar fără rezultat.

Conducătorii români — prin urmare — în 1869 au decherat pasivitatea. După

părerea noastră ungarilor — cu aceasta ocaziune — au comis cea mai greșită politică. Începutul faptic al »răului« se datează numai dela acest an. Acesta a fost un părete de despărțire. Și dacă ungarilor atunci lucra înțelepțește și cu precauțiune: astăzi n'ar domni de loc lupta, care fără îndoială pătrunde ruinător în multe direcțiuni. Națiunea maghiară a acceptat faptul, adecă pasivitatea. A lucrat greșit, că nu s'a năzuit a câștiga românimia de inclinațiuni separatistice pentru scopurile sale proprii, cea ce atunci să putea întempla ușor. După cum adecă sub guvernul absolutistic românii compromițați din punct de vedere patriotic acceptau pasivitatea — ceace altcum nice că s'a putut întempla — guvernul nnguresc ar fi fost deobligat ași crea o generațiune nouă, a-și câștiga pentru sistemă oameni noi. Atunci poate devenea ilusoriă deciziunea de pasivitate, făcută în numele întregului popor român, după ce chiar mulți au votat și s'au fost dechearat publice, contra pasivității luând pusețiune diametral opusă cu pasivitatea.

Ce a făcut guvernul? Ce au lucrat partidele? În Ardeal au inundat cercurile electorale. În loc de a candida în cercurile electorale române — români, ca să se poată susține relațiunile dintre constituțiune și români, s'au adus în legislațiune elemente cu totul străine și necunoscute românilor. Românii ardeleni n'au considerat camera legislativă budapestană de reprezentanță a lór, după ce în cea au fost numai indivizi străini și lor necunoscuți, precând oamenii lor nice odat nu s'au ales. Guvernul în loc de a infrânge politica română contrară uniunii prin alegere de deputații români, el încă a ajutat'o cea prin dispusețiuni și legi electorale deosebite. Guvernul în loc de a aduce în legislațiune elemente române de încredere și în privința constituțiunii probate, pe acestea le-a lăsat a se svîrcoli de banii lor fără ceva sprijină.

Așa apoi s'a întâmplat că olemintolo cu simțăminte constituționale românând fără sprijin s'au retras și au trecut în tabăra ultraștilor.

Guvernul a ținut d'la 1869 toată românimea de pasivistă. Acceptând faptul, s'a și în destulit cu d'nsul. A privit cu mânilor în busunar și n'a lucrat nimica. În aceasta cestiune n'a avut nici un program, nice o politică. A crezut, că românii mai curând ori mai târziu s'vor urî de aceasta resistință și vor păși la activitate. Parcea contrară a considerat'o de mică-slabă și nu s'a ocupat de ea. Inteliginței române moderate nu i-a dat ocupațiuni, iar pe elemintele de acord în simțemintele patriotice, nu le-a coadunat; cu un cuvânt nu s'a năzuit a-le câștiga și ținea pe acelea pentru interesele maghiare.

Nu s'a ocupat nimenea de înclinațiunile separatistice a acestui popor, precum nice de apucăturile sale sociale și politice tradiționale; au crezut că acelea vor cădea oare-când ca fructe coapte.

Lucrul însă a isbucnit altcum. Partida ultraștilor români n'a fost pasivă din contră ca a desvoltat cea mai mare activitate pentru nepopularizarea așezemintelor și a guvernării maghiare, pentru neîndestulirea și contrarietatea precum și pentru usarea contrastelor, ca astfel să desbinezze și să aducă la independință națiunea română de cercurile domnitoare maghiare.

Aceasta muncă a și esecutat'o, încât resistința politică pasivă s'a estins și afară de regat; prin aceasta românimea s'a concentrat într'un loc.

Românimea astfel concentrată s'a retras d'la guvern și d'la beneficiile constituțiunei maghiare. Și-a creat șieși cultură, instituțiuni și institute; oamenii și i-a ocupat pe lângă aceste instituțiuni și nu au mai alergat după servițiile statului maghiar, astfel că astăzi în statul maghiar românimea se pare de un întreg sistemizat. — E natural că elementele esterne concentrate astfel, nu ș'au mai îndreptat privirea cătră Bpesta; — capitala Ungariei nu i-a mai atras. Ele ș'au îndreptat privirea cătră București, adecă într'acelo de unde așteptau sprijin, și de unde au și primit cel mai mare ajutor.

Toate acestea regimul le-a privit cu

mânilor în busunar, a promovat în multe privințe retragera ultraștilor români deoarece în aceasta cestiune n'a avut program. Din acestea se poate vedea, că între români și unguri nu poate fi vorba despre persecuțiuni. Nu poate fi vorba că legile noastre n'ar fi bune, liberale ori doară că guvernul unguresc ar abusa de puterea legală față cu elementele române.

Românii și maghiarii ca atari nu se presentă. E vorba adecă că ultraștii români deveniți la putere voiesc a împatria spiritul imprumutat din sistema absolutistică, cea ce în cadrele constituțiunei nicecum nu se poate accepta.

E vorba despre acceptarea tradițiilor erei absolutistice, la ce maghiarii în urma iubirei și simțului constituțional nicecum nu se poate convoi. Liberalismul legilor și constituțiunei noastre apoi animarea Românilor din patriă, să argumentează prin acea împrejurare că ultraștii români s'au putut concentra și că atari pot continua publice la tot casul nenorocita lor luptă contra statului nostru. În aceasta cestiune a greșit guvernul în 1869 când n'a concentrat pe lângă sine elementele române moderate, și nu ș'a crescut inteligință, apoi că n'a eschis pe ultraști; au greșit apoi elemintele române moderate când fără cevaluptă s'au retras dinaintea guralivilor cedându-le lor terenul de luptă ca astfel aceștia să poată lucra liber contra întregității statului, — Aci însă nu e locul să cercăm cine e culpabil, cine nu? Aci e vorba de acțiune, a rebonifica neglijințele din trecut. Ungurii nu pot sta la t'erg cu nimenea, nu pot sta de vorbă mai ales cu elementele estreme, cari nu pot reprezenta românimea. Nu să pot demite la t'erg nice cu moderații. De t'erg nice nu avem lipsă. Toată puterea o în mâna guvernului și respectivo a legislațiunei. Acești doi factori să grijască de agitațiunea română; să se năzuiască a delătura elemintele periculoasă, apoi a educa în s'ênul s'eu inteligința română de încredere. Poporul să-l împărtaşască într'o administrațiă și justițiă punctuoasă, să-i înlesnească mo-

dul de viață prin dispozițiuni imparțiale căci așa situațiunea în scurt timp să va schimba.

Rana nu e adencă, așadară nice periculoasă. Poporul să aflu bine în aceasta patriă, el o liniștit, diligent și fidel.

Poporul român e recunoscător și nici când nu e aplicat a răsplăti, binele cu rău. Guvernul să-și creze o politică și

un program, care să-le esecuteze în te-nouarea lor. Răul nu e acela că guvernul ar fi făcut multe contra românimii ei acela, că în aceasta privință n'a avut politică, n'a lucrat nimica.

(Va urma.)

Mihail Bodiu.

Stefan Moldovan.

MEDICINI POPORALE ROMÂNEȘTI.

(Urmare.)

71. *Insolația (vulgo: de'nsorit sau lovire de soare.)*

Să crede că cel de 'nsorit zace dus, nu mâncă, nu bea, varsă (vomează) mereu și piere de 'nsătat.

Cura e următorul descântec:

De'n de soare pe mâncare,

De'n de soare pe băutura,

De'n de soare pe ostencală:

Nu-l strînge, nu-l frînge,

Nu-l săca, nu-l usca,

Nu durgălui, nu boncălui!

Te ia și te du la S-ta Luni,

S-ta Luni te așteaptă:

Cu 9 buți de vin,

Cu 9 mascuri grași,

Cu 9 cuptoare de pîță,

Cu 9 paturi așternute.

De nu-i eși de bună voia,

Veți eși de nevoie:

Cu cârligul tragete-oi,

Cu răzușa radete-oi,

În prundul sêc ducete-oi.

Acolo sê te topești

Acolo să te veselești

Lui NN să-i saie, să-i răsăie

Ca un argint curat, ca aurul strecorat,

Ca Dumnezeu ce l'o dat!

Dela mine-i descântecul, dela D-zău leacul.

Notă: La descântec să folosește: un talger (tăier) o ulcea, 9 bicași, 3 linguri, un cuțit și o răzușă (adeacă un buț cu 2—3 ramuri). Apa neîncepută se pune în ulcea dimpreună cu cei 9 bicași ca

să fiarbă. În apă se poate pune și o ramură din iarba numită coada șorecelului. — Când apa fierbe să ia dela foc și să toarnă cu bicași cu tot în talger. Ulceaua sa pune cu gura în jos pe apa din talger. În timpul acesta femeia leagă lingurile cuțitul și răzușa la olaltă, să apropie de individul morbos și atingându-l cu legătura zisă cruciș preste foale desbrăcat începe a descânta de 3 ori asupra apei.

Când finește cu descântatul — dacă pacientul e de 'nsorit — să vede că apa ce mai'nainte era împrăștiată prin talger acuma toată s'a adunat sub ulcea.

Acest descântec se repetază până a 3-a oară — totdeauna ferbând apa din nou — când să descântă și de deochiare (vezi punct 20.)

Din apa de a treia oară s'edă pacientului de 3 ori să bea cu fiecare lingură odată, cu cuțitul și răzura câte de 3 ori, i-se atinge tălpile, polmele și fruntea de 3 ori.

După acest descântec să crede, că morbul trece cu desăvîrșire.

Curarea rațională a insolației — care provine din șederea îndelungată în soare ferbinte etc. — să întemplă astfel:

Pacientul îmbrăcat comod să așază la un loc rece și umbrat. Capul și extremitățile i-se spală și leagă cu cataplasme reci, iar de băut să i-se dea sau apă cu oțet sau apă sărată.

72. *Rănirea genitalelor.*

Nu e necesar a enumăra aici cauzele din cari unii pătımose în morbul de sus.

Trebuie însă să arătăm medicina populară, care curoază ușor și sigur orice rănire a genitalelor.

Aceasta medicină să pregătește și aplică așa :

Luăm făină de grâu cu o lingură. În făină să mulge țifă de muere tână, până când cea să imoaie bine.

După înmuiare făina să frământă bine. Întindem aluatul în formă de turtă cât mai subțire, — ceva mai groasă ca hârtia — turta apoi o aplicăm pe rană; iar peste turtă acomodăm o cârpă de in. Îndată ce turta s'ar fi uscat pregătim alta proaspătă. Continuând cu legătoarea aceasta 2—3 zile ranele să vindecă totalmente.

73. *Anemia (lipsa de sânge, sărăcie de sânge).* Anemia cu gălbinarea (vezi punct 30) sunt două morhuri surori.

Să crede că anemia provine mai mult din friguri îndelungate.

Curarea acestui morb se întempla prin folosirea mâncărilor substanțioase, apoi luând și vinuri bune și vechi.

Vinurile acestea fiind scumpe, la sărăcime să pot înlocui cu fertura scoarței de china în vin vechiu câte 10—15 grame la 12—150 grame vin.

Din această fertură care și-o pot pregăti bolnavii însuși, să iee 3—4 linguri la zi. Tot în vin să dă tinctură de china câte 30 grame și tinctură de scorțișoară 4 grame în $\frac{1}{2}$ litră vin vechiu.

Scăldarea regulată în ape minerale ce conțin substanțe de fer — (Cele din Dombhat, Valea vinului și Rodna-vechiă toate în comitatul Bistrița-Năsăud) — apoi în fluvii cu apă cristalină, face servii bun morbului.

74. *Striga.*

a) *Diagnosa.* Striga să represintă prin o umflătură ce se arată la închiăturile genunchilor. Umflătura o împreună cu dureri mari.

b) *Prognosa.* În timpul mai recent s'a aflat și medicină pentru curarea strigoi.

c) *Tratamentul.* Cel ce vooște a se cura de strigă are a se abținoa peste tot dela folosirea mâncărilor aromate, căci altcum medicina nu-i face nici un folos. Trebuie adevă să nu mănecă nimica acru, ori sărat, pipărat etc. și să renunțe peste tot dela folosirea beuturilor spirituoase. Ca beutura — chiar și în loc de apă — va folosi supă de »scorți« (ce se află în farmacia, fontul cu 1 fl. 20 cr.) Aceasta se pregătește în modul următor: Să pune în o oală — de o jumătate de cupă — apă curată. În aceasta apă să toarnă din scorțile numite una a patra parte, lăsându-se să fiarbă nădușit, adevă: pe oală să pună un fedeu de lut cu toarta înjos. Ca aburul să nu-l arunce, să găurește — fedeu — cu un cuiu; gaura apoi să astupă cu un fus și numai în cas de lipsă să răsufflă din când în când.

Din fiertura aceasta iă pacientul pe zi 3 linguri. Dacă fiertura s'a gătat, scorțile fierte deja să mai fiarbă a doua oară tot în modul arătat, folosindu-se ca mai sus.

Când se fiarbă a treia oră să folosească de beut în locul apei pentru alungarea setei.

Tot așa se purcede și cu restul scorților.

În primele zece săptămâni să observă pe marginile umflăturii un cerc rotund brunet, semn că medicina are înflință salutară.

După 22 de săptămâni cercul începe a deveni tot mai maseat spre centrul umflăturii din care începe a eși un os rămurat la unii 4. la alții cu 5 ramuri de mărimea unui ou de găină. Osul eșind afară din umflătură, aceasta la 30 de săptămâni să vindecă totalmente fără alte dureri.

Osul descris se aruncă în cuptor cu foc, ca striga să nu mai atace altul pe pacient. Fertura descrisă să mai folosească — după curarea morbului — încă 3—6 luni de zile, obsevând scrupulos ordinea arătată în mâncări și beuturi.

Notă. O muere pătımind în morbul de sus, a cerut consiliul medicului. Medicul i-a zis, că la tot casul trebuie

să-i taie piciorul din genunchi, deoarece altcum va căpăta tăciune.

La acestea mucrea a mai preferit moartea decât să devină schilavă; a încoput a folosi medicina arătată și astăzi e doplin sănătoasă. Însuși medicul a admirat rezultatul obținut cu medicina de mai sus.

75. *Rachita (boala englezască — an-golkór.)* Acest morb provine din lipsa materiei văroasă a oaselor. Corpul celor ce pătimesc în acest morb e diformat pentru-că unele membre devin sau prea subțiri sau prea groase. Minteia pacienților e sau prea ageră sau de tot timpită.

Indivizii născuți cu acest morb is de o infățișare miraculoasă. Capul în proporție cu corpul le este de tot mare; trunchiul scurt dar în asemănare cu picioarele e bătător de lung.

Morbul acesta atacă mai mult pe copii, cari dacă nu se curează până la al optălea an de etate devin de regulă morbulenți. Respirățiunea le este scurtă, tonul ascuțit, iar nările de tot găvânoase (largi.)

Curarea morbului consistă din folosirea mâncărilor substanțioase — mai mult cărnuri — apoi vin în măsură mică, scalde serate, saltele tari și locuință vedoroasă.

Indivizii curați de acest morb sunt de o construcție foarte tare deoarece închieturile le sunt groase și late deși estremitățile rămân în câțva diformate (puțin curbe.)

76. *Onania (vulgo: preacurvia).*

Cel aplicat a comite acest păcat (mai ales unii juni) caută singurătatea, perde timpul prin locuri îndosite; mânilor le ascundo prin buzunarele cioarecelor, iar fiind provocat — roșește.

Pentru desrădăcinarea acestui păcat, — care pe pătimaș îl ucide atât fizical cât și spiritualminte se recomandă următorul mijloc de cură: Pătimașul trebuio supraveghiat tot merou, fără însă aști densusul despre aceasta. După observarea strictă a acestora să i se demânde a folosiscalde rœi — vara în riu, iar iarna în cadă — să doarmă pe saltele tari și să se scoale de timpuriu.

77. *Înghițirea de ace și alte obiecte-ascuțite.* Unii oameni dar mai ales copii neprovăzători și potulanți înghițose obiecte ascuțite.

Urmările acestor întâmplări mai totdeauna is destul de tristo. Ca să evităm noplăcerile împreunate cu aceste casuri vom lucra astfel: Pacientul să prinde brățis cu mâna stângă pe după cap, iar cu degetul arătător dela dreapta — apăsând limba cu o lingură ca să se vadă obiectul înghițit — să trage obiectul afară. Când obiectul e intrat afund dăm pacientului să mănecă frunză de curechi murat sau și cir de păsat fin. Presupunând, că obiectul prin eșire forțată nu va face rœu, dăm nenorocitului o porțiune de tăbac de nas ca să strănute.

În timpul strănutărei atingem grumazii în dreptul claviculelor de 2—3 ori cu pumnul.

Sub decursul operațiunii acesteia trunchiul să pleacă înainte iar foalele să apasă în lontru.

În cazul col mai rœu recurgem la ajutor medical.

78. *Scoterea obiectelor străine din urechi.* Întrând obiecte străine în urechi pentru scoaterea aceloră prindem scoi-ca urechiei și o rădicăm în sus prin ce canalul auzului să îndreaptă, ba de multe-ori să și lărgeste. După aceasta să improască în canalul auzului apă caldă cu o pompă de improscat. Dacă obiectul nu ieșe afară ne luăm refugiul la alt mijloc de scăpare și anume se bagă în canalul auzului pre deasupra obiectului un ac de pœr așa că la tragere să prindă obiectul. Să fim însă precauți ca nu cumva să împingem obiectul mai afund, căci ar putea vătœma doba urechoi producându-se astfel asurzire în parte sau totalminte. În cazul estrom umplom urechea cu oleiu de lemn prin ce eșiroa obiectului să ușuroază în mod însemnat. Insectolo intrato în urechi în urma contactului cu oleul pœr și astfel ies afară moarte.

79. *Scoterea obiectelor străine din nas.* Obiectele străine din nas să scot cu ac de pœr cum am amintit la punct 78. Nasul să lărgeste cu degetul col mic. Când

obiectul e de tot afund atunci așezăm pacientul cu fața în sus și apoi îi turnăm în narea goală puțin tabac de nas. Pe când s'ascultă în picioare începea strănuta puternic, prin ce obiectul străin trebușă iasă afară.

80. *Scoaterea obiectelor străine din ochi.* Când ochiul s'a atins cu unele obiecte străine îndată începe a lăcrima, ba chiar să umfla și adese-ori și sângerează.

În toate casurile acestea folosim cu rezultat cataplasmele răci. După aplicarea cataplasmelor, ochiul trebuie legat ca să evităm atacarea mai mare a luminei ochiului.

Obiectele intrate în ochi de multe-ori nice că se pot observa unde stau ascunse.

Când avem de a face cu o astfel de întâmplare dispunem pacientului a închide ochiul sănătos, iar noi prinzând geana superioară a ochiului atacat o scuturăm neîncetat până când obiectul cade jos. Dacă în acest mod obiectul nu cade îl căutăm sub geana superioară așa că apăsăm cu degetul mic dela mâna dreaptă goana și o îndoim — întoarcem pe dos. — Obiectul fiind sub geană indeseit de globul ochiului, se scoate cu un corn al năfrămuței de busunar.

Insectele intrate în ochi es de sine după purtarea repetită a globului ochiului în toate direcțiunile. De cumva așa n'ar eși atunci purcedem cum s'a arătat la scoaterea altor obiecte.

81. *Aducerea în fire a celor înecați.* Individul înecat după scoaterea din apă se desbracă deauna și i-se pleacă capul spre piept ca să se scurgă apa din el. Ținerea înecatului cu capul în jos e de combătut din motivul, că sângele descinde la creeri și astfel individul respectiv poate muri. Înecare provine numai din escluderea oxigenului din plumâni; așadară la inecare poate fi vorba numai de scoaterea apei din plumâni.

După scoaterea apei din plumâni așezăm individul — înfășurat în haine calde — în un pat lângă o persoană călduroasă, care strânge înecatul spre dânsa. După ce înecatul s'a încălzit încâtva îi

turnăm în gură cafea neagră, eventual apă ori puțin oțet. După aceasta începem a-l freca timp de 1—2 oare. În cele din urmă folosim respirațiunea artificială precum s'a arătat la punct 55. — Prin astfel de prevedere înecatul își vine în fire chiar după zacere de mai multe zile sub apă, — după cum ni-sa dovedit în multe casuri.

82. *Înveninarea cu mătrăgună* (farkas cseresznye.) Unii oameni din neștiință mănă fructe de mătrăgună, cari seamănă cu cireșele.

După mâncare omul respectiv amțește, tot ce vede i se pare străformat și multiplicat; nu poate prinde nimica — începe a fugi. Fața și grumazii îi roșesc înghițitoarea i-se uscă.

La începutul morbului promovăm vomarea cu degetul arătător virîndu-l în grumazi; dacă morbul e îmbătrânit în scopul vomării folosim apă caldă ori tot la 5 minute câte 3 picături de amoniac în o lingură de apă. După vomare aplicăm pe cap și grumazi cataplasme răci, precând de băut să folosește apă cu oțet ori cafea neagră.

83. *Înveninarea cu măsălarită* (disznóbab.) Sămënța acestei plante veninoase, seamănă cu macul, din acest motiv mai ales copii o gustă bucuoși. Copii înveninați cu măsălarită începe a tremura i se înlează dinții și preste tot e cuprins de convulsuni. Celelalte simptome is de natura înveninării cu mătrăgună. Înveninarea să curează ca și cea de sub punct. 82.

84. *Înveninarea cu mac.* Macul ne-copt de ajuns încă produce înveninare. Simptomele acestei înveninări sunt: amțirea totală, torpiditate, somnolență și convulțiuni. Curarea acestei înveninări o ca și a celorlalte descrisă cu adaugerea, că morbosul în zilele următoare trebuie să bea apă multă și să folosească scălzi răci.

85. *Înveninarea cu cuta de apă* (gyilkos csomorika). Foile acestei plante seamănă cu a potranșeilor, iar rădăcina cu a napilor.

Simptomele acestei înveninări sunt: răciroa corpului, umflarea foalelui, pierderea vederei, borborosire și torpiditate.

Curarea se întemplă ca la p. 82.

86. *Înveninarea cu sămânțe de poame.* Sămânța de cirașă, prunc, persoci tomnatică și căișă și de migdale amară — dacă se consumă în măsură mare — după ce conține acid cianic (prusic) produce înveninare. Curarea acestei înveninări e una cu cea de sub p. 82.

87. *Aprinderea beuturilor spirituoase în stomac.* Simptoamele acestei aprinderi sunt omogene cu a apoplexiei, deosebindu-se morbul numai prin răspândirea mirosului de alcool.

Alcoolul arde în stomac foarte repede încât aburii ce ies pe gură fiind de desimea fumului poporul nostru zice că: »s'a aprins beutura în om.« În cazul de față folosim ca remediu de cură nu lapte dulce după cum se îndătează unii, ci amoniac. Sucurile estrase din balegă de animale mai ales de cal să pot acomoda cu mare succes în aceste cazuri deoarece acele conțin amoniac — (ca antidot ce combate otrava). 5—10 picuri de amoniac mestecați cu apă produc efectul dorit fără a vătămă gustul și simțul estetic.

Pacientul se scoate la aer curat, unde se udă mai ales pe cap cu apă rece și efectuind vomarea cu apă sărată, ori cu apă otătoasă. îl lăsăm să se odihnească. După revenire în ori îi dăm de băut cafea neagră. De altcum beția mare totdeauna vătămă stomacul.

88. *Disenteria (escrimentarea cu sânge.)* Disenteria provine în cele mai multe cazuri din căldură prea mare, din răceală, din escesele de mâncări, din nutirea cu pepeni, cu poame necoapte și putrede și

din incuietura scaunului. La copii micuți provine și din alimentarea cu lapte rău și descompus.

Celor atăcați de disenteria la început le lipsese apetitul, simțese dureri apăsătoare în stomac și corăituri în intestine.

Deșertarea intestinelor poate fi de 20—30 ori într'o zi. Dacă disenteria să delungă mai mult timp, dacă anză la anomie și la decădinta poterilor fizice cari cu timpul conduc la boală de cap și la alte urmări neplăcute.

Când boala începe cu fenomenele ei neplăcute, în lipsa de alte medicamente să dă bolnavilor câte 1—2 linguri oleu de lemn cu puțină supă caldă; după aceea se întrebuintează teurile calde preparate din flori de soc, din romaniță, din mentă.

La învechirea boalei folosim cu bun rezultat cristilele de 2% soluțiune de aluminium acetic.

Preste tot se incungiură folosirea mâncărilor, cari produc multe gazuri și esereminte pr. fasolea, cartofii, curechiul, carnea de porc etc. Mai bine să potrivească zupa, laptele, carnea de vitel, de pui și de vită. Vinarsul și berea sunt stricicioase. Vinurile vechi și roșii — după finirea dorerilor — reconstituiesc puterea slăbită, delătură anomie și ajută recrearea sănătății. Acrul de munte, băile cu ape minerale feroase să cearcă ca cură ulterioară. Asemenea izvoare avem la Valea vinului din Rodna vechia, la Buziaș, în Vâlcele etc.

(Va urma.)

Vasilie Rebrean.

POESII POPORALE.

I.

Frunză verde de pe coastă
Spovedește-te nevestă
Că ți moartea la fereastră!
Ba eu nu m'oi spovedi,

De-oi ști bine, c'oi muri.
Că când m'am cuminecat
Popa grijă că mi-o dat:
Să nu fiu rău cu bărbat,
Pe popă l'am ascultat.

Eu când mă voiu spovedi
 Șapte popi mi-or trebui.
 Șapte popi din șapte sate
 Că eu n'am multe păcate,
 Fără 3 cară 'ncărcate
 Ș'o teleagă jumătate.
 Toate cu ruda legate.

II.

Căpitane Pavele!
 Unde duci cătanele?
 Mai în jos de Baia-mare
 Trece-un căpitan călare,
 Căpitanul șuerând
 Și cătanele plângând:
 Nu plângeți cătane nu!
 C'ați știut destul de bine,
 Să nu dați mâna cu mine.
 Nice-ți mulge oi la stână,
 Nice fete-ți prinde a mână.
 Fetele-or purta cojoc
 Voi cu toții-ți merge 'n foc.
 Fetele-or purta petele
 Voi pușcuța cu oțelele.

III.

Câte păsărele 'n lume
 Toate-avură parte bună,
 Numai eu o păserea
 Avui partea cea mai rea,

Că mi cuibul lîngă drum
 Sub o creangă de alun.
 Câți drumari pē drum trecea
 Toți în cuibul meu svêrlia
 Și eu rău m'am supêrat
 Și cuibul mi-l'am mutat,
 Sus la vîrful muntelui
 În crucea molidului.

IV.

N'are ce gânda omul
 C'a trăi cât pămîntul.
 Vai! viața omului!
 E ca' raua câmpului:
 Astăzi este și 'nflorêște,
 Azi a fost ș-a înflorit
 Pe sară s'o veștezit.

V.

Cărărușă prin ocol,
 Mă tâlneam c'un domnișor.
 Domnișorul mă lua
 Și 'n chiliă mă băga.
 Pe chiliă-o pus lăcată,
 Și deasupra-un stan de peatră.
 Mă uitam pe sub lăcată
 Vedeam soare strălucind
 Fete și feciori jucând
 Numa-meu drăguț plângînd.

(Maior.)

Vasile Rebrean.

MICROBI, BACILII NAȚIONALI.

(Lupta p'ntru unitate.)

Multă desfătare ne face »Tribuna« prin agitațiunea sa immorală și spurcată în treaba lui *Lucaciu*. Cu mărirea lui *Lucaciu* a ajuns la culme, mai departe nu poate pași că a cuprins'o răgușală. Un *Napoleon* a fost numai pițigoiu polângu ticălosul nostru de *Lucaciu*. *Leonida*, *Sec-*

vola, *Traian* și alții au fost niște șoareci. Ca femeia din poveste, *Tribuna* răgușită, eufundată în mocirla spurcăciunilor astăzi, numai cu degetele face niște figuri arătând »ba o rață«, mărirea ne mai pomonită a lui *Lucaciu*. O să publicăm unele dintre tologramele *Tribunei*:

Bărbate providențial!

Te salut! Ți-ling talpa cismelor făcând mătă-
nii înaintea Ta. Te cuprind cu dor. Ți-sărut mâinile
sfințite care le ai rădicat asupra episcopului
Țeu. Vină al nostru ești tu, căroră mult ne place
carnea de vlădic. Pe Miron de ani de zile îl roadem.
Mă bucur, și Tu ți-ai câștigat un os.

Eugen Brote.

Dumnezeului Lucaciu,

Șișești.

Din mocirla spurcăciunilor strigăm către Tine
Doamne Dumnezeu nostru, care ai cheltuit din banii
de intenții fără sămădaș, și prin fapta Ta măreăță
ne ai izbăvit pre noi. Jos cu episcopul Gherlei, care
pre Tine Doamne vrea să Te oprească în faptele
Tale mărețe. Duhovnicul vândut ungarilor voiește
să Te răstignească pe rubricile sămădașului...Lucește
asupra noastră și ne învește pre noi, Doamne, cu
patrafrul Țeu ca să nu ne vadă lumea cu păcatele no-
stre, vezendu-Te numai pre Tine cu fapta Ta măreăță
drept națională.

Albini m. p.

Cășălțan m. p.

odată redactorii Tribunei.

Sfântului Lucaciu

in Șișești

Suntem supărați. Te silese ca sa fii popă, să
slujești la altarul Domnului. Vlădicul Țeu Te si-
lește; și Ți cere sămădașul despre 30,000 de florini.
Ce brutalitate! Românii Șoimușeni amăriți pentru
păcatul episcopului Gherlan — cu toții trecem la
neunire. Noi nu putem ocupa loc mai mult într'o bi-
serică în care episcopul poruncește ca popa să facă
slujbă și despre banii publici să facă sămădaș.
Mergem la neuniri!

Șoimuș.

- × Gavril Mocirlă.
- ×× Ioan Horincă.
- × Petru Puturos.
- × Grigorie Tălhar.

Subscrierea o legalizez

Vasiliiu Lucaciu m. p.

Mântuitorului Lucaciu,

Șișești.

Liga pentru unitatea românilor a aflat cu
mare bucurie, că Tu, Mântuitorule, Ți-ai rădicat mă-
na asupra episcopului Țeu. Liga Te salută! Bucuria
noastră e mare auzând și despre pașul românilor din
Ardeal, că vreau să treacă la neunire. Liga pentru
unitatea românilor va face tot pașul ca între ro-
mânii ardeleni neunirea să învingă și să înflorească.
Tu ești omul nostru!

Ion Lupulescu m. p.

Capul secției mincișoșilor.

P. S. De câți bani ai încă lipsă? — Trime-
tem, — de sămădaș n'ai grijă.

I. I.

Norocosului Lucaciu!

Șișești

Te invidiez! Am prins un puin și m'a pus la
închisoare de opt zile. Vecinul Tyifor, fiindu-i foame,
a rădicat o pită și a ȝezut 14 zile. Am suferit de
ocara oamenilor. Tu capeți telegrame, salutări pentru
păcatele Tale; oamenii își părăsesc legea, biserica;
chiar îi apucă oareși-care stropșală de însuflețire către
Tine. Cei ai mâncat în copilăria de ești așa de no-
ricos Te salut.

Macarie Cărpă.

Fericitilor Mireni

in Șișești.

Și noi trecem la neunire. Și noi suntem
supărați. Fericțiți voi, cari aveți popă care nu
face slujbă și tot are bani. Popa nostru ne mănă
cu slujbele și rugăciunile. Mergem la neuniri, însă
voim ca să-l căpătăm de popă pe Lucaciu. Fraților
din Șișești n'ați vrea ca să alcătuim laolaltă o cele-
să? Așteptăm răspuns.

Șoimuș.

Nic. Obdeală,

Macavei Prostuți.

Ion Hărnișar.

P. S. La voi aproape e crîșma de biserică?
Câte crîșme aveți în comună?

Mireni din Șișești către Șoimușeni.

Avem patru crîșme Fericirea noastră e con-
turbată prin vlădicul din Gherla, care a poruncit
popii să facă slujbă. Cine să meargă la biserică?
Popa nostru dacă făcea vr'o slujbă toată lumea se
strîngea de prin satele depărtate — și leam și mân-
cam câte o săptămână întreagă. Sub tot gardul era
câte un căzut. Praznicile noastre nu erau iscălite
în călindăr, erau așa numite naționale. Știți voi ce
însemnează vorba aceasta? Acela care e „național“
poate face ce voiește, ca cum ar avea în palmă iarba
fierului, sau funia acățatului. Vă primim cu însuflețire.

× Ion Călbază.

× Mașteiu Purice.

× Petru Blăstămat.

Subscrierea să legalizăză prin mine

V. Lucaciu m. p.

Dumnezeul românilor

Ligei pentru unitate

București.

Vr'o 20.000 lei mi-ar trebui. Șoimușenilor
trebuie să plătesc 5000 lei. Nici Obdeală și soții fără
bani nu stau în vorbă cu mine. Apoi Baltes încă
are lipsă de salariul său de pe săptămâna trecută
10 florini are în lontru; și cismele i s'au ros. Lupta;
culturală pentru unitatea românilor are mare efect.
Azi-măno toți vom trăi în neunire. Salutările noastre
lui Cășălțan și lui Slavici foști redactori ai Tribunei.

V. Lucaciu m. p.

Dumnezeul românilor.

P. S. Nu cumva Ion Lupulescu să răspundă ceva lui Moldovân Gergely. Secția mincișilor făcăși numai treaba mai încolo. Sămădaș despre 20,000 lei mu așteptați.

V. L.

Și așa mai încolo.

Microbii și bacilii în lupta noastră națională. Ce să zicem despre acci oameni desfrânați cari se lapădă de legea strămoșească pentru un om păcătos? Înaintea acestor oameni un Lucaciu e ceva mai drag, mai scump, decât legea strămoșească. Oare la neuniți dacă vor da de un Simeon Popescu, suspendat din oficiu, mai departe unde vor merge? Să vor face mohamedani, se vor face păgâni. Aceștia sunt obdelile poporului român. Sunt ocăriți de tot omul cu cinste, numai Tribuna îi laudă cam așa:

N'a perit încă dintre noi Scevolii, Traianii! Faptele Scipinilor să desfășură înaintea ochilor noștri. Iată Șoimușenii își lapădă biserica, legea, se fac apostolii Mântuitorului nostru Lucaciu. Un Cășălțan, un Slaviciu, un Albini plâng de bucurie, văzând pe bravii Șoimușeni pătrunși de faptele mărețe ale lui Lucaaciu! Nu se rușinează episcopul Sabo la vederea acestor vîrțuți? Ba da. El a fugit d'înaintea acestor lucaféri, precum fuge umbra de razele soarelui. Nic. Obdeală, M. Prostuți, I. Hăr-măsar, G. Mocirlă, I. Horincă, P. Puturos și Gr. Tăl-har sunt bravii eroi ai poporului nostru. Rușineze-se Szabó de micimea sa pe lângă acești anteluptători naționali.“

Apoi zică cineva, că între noi n'a prins rădăcini călbaza?

Atăta cumpăt și înțelepciune ne fac să desperăm. Pentru noi românii a sosit vremea lui Antichrist, în care dreptatea, adevărul n'are nici o valoare.

*

Cetim în Tribuna (nr. 206):

„În zădar arată presa română cine e Moldovân Gergely și alții ca el. Înaintea ungarilor tot el are să fie om de omenie și patriot bun, și agitatori toți românii, câți nu se sfîșe a pretinde egala îndreptățire.“

N'avem cunoștință, că tribuniști ar fi arătat cine e M. G. Să zice, că-i plătit,

cumpărat. Da, e plătit din cassa statului, plata lui anuală se urcă la trei mii florini, după ce el ocupă un post de profesor la universitatea din Cluj. Maiestatea Sa Carol e regele României, Catargiu e ministru, Baltes e redactorul și obdeala Tribunei, popa la altarul Domnului pentru plată se roagă și Lucaciu le vinde slujbele de intenții altora, fără să plătească; Raț pentru trei ferești capătă prin colecta națională mii de mii, și ca procreator un pas n'a făcut în cinste. Așa-dară tot omul e plătit după servițiul, ce-l face, după ce toată esistența noastră e regulată după muncă și fructele muncii. D'apoi dacă toți oamenii au drept după munca lor de a câștiga bani, oare numai M. G. ar fi silit să lucre în cinste? Cășălțan fără muncă a cheltuit banii altora, în mâinile lui Albini fără muncă s'a topit niște bani d'ai Asociațiunei, Dr. Raț fără muncă pune la buzdunar banii colectei naționale — pentru acea ei sunt oameni mari, cinstiți, semizei. Dacă tribuniștii nu ne cred nouă când despre oamenii lor vorbim adevăruri, apoi cum pot ei pretinde ca un-gurii să le crează toate minciunile, calumniile purtate cu o obrăznicia îndatinată tribuniștilor.

Acești oameni »nu se sfîșe a pretinde egala îndreptățire« pentru acea se țin de agitatori.

»Egala îndreptățire« a beli opinca cu colecte naționale, munca lui Albini, a lui Cășălțan, a lui Lucaiu, când își rădică mâna asupra episcopului său, este lupta națională pentru egala îndreptățire.

Farisei, Antichristi, pentru a căror fapte poporul românesc mult are încă de pățimit. Dacă tribunistul lucră pentru »egala îndreptățire« apoi atunci și hoțul din cetatea Gherlei, când a lovit în cap pe drumar, încă a lucrat pentru »egala îndreptățire.«

Crix-Crax.

DIN ARHIVA »UNGARIEI.«

(Scrisori anonime.)

Arhiva Revistei noastre e foarte bogată. Zilnic căpătăm scrisori — anonime. Firește acești oameni nu vor fi ceva mari viteji. Cu scrierea scrisorilor anonime să dedau și economii de pe la sate. Din Oravița dela »un econom puțin inteligent«, precum se numește, încă ni-a sosit o scrisoare anonimă. Să o dăm neuitării :

Domnule Profesor Moldován Gergely !

Eu un econom am luat câțeva vreme ați scrie aceasta epistolă, dar o scriu cu multe lacrimi la ochi, (doară ai ros la ceapă ori la hirean?) Eu în timpul sărbătorilor iau câte o carte și mai cu samă vr'o istorie a românilor să văd cum au petrecut și pățit în timpii vechi. Ca să știu mai mult mă duc în apropierea oamenilor mai culți ca să aud din gura lor, să mă pot mai mult deprinde ce e în lumea în care trăim noi astăzi. De uneori cor dela cei culți și în stare mai bună și câte o foaie de cetesc. Căpătând la mână o foaie dela »Tribuna« nr. 190. În aaeastă foaie aflăm o tristă cetitură (Adecă economul puțin inteligent își ia bătura din moeiră spureată). Și ce mi s'a întâmplat văzând ce este scris de la un român perdut de mama națiunei lui ; mi s'a frânt mânilor și picioarele, și m'a luat niște fiori și părul mi-s'a strâns pe cap. (Adecă te-a apucat oare care stropșală?) Te întreb d-le Profesor, cum ai putut să faci un așa lucru trist pentru noi români, căci și tu ești român (să poate), cum poteai tu să spui, că Replica nu este scrisă de studenți și că nu osté scris în ea adevăr? Că este în Replica scris, că în Ungaria nu-i un pic de dreptate. (Beata simplicitas!)

Într'adevăr, ce osté scris în Replica poate va fi om cu inimă de căne, sau de

tot nemilos, de nu va lăcrăma (economul multe lacrimi are). D-le Profesor am să îți zic și să vede, că ești un om răutăcios și și ticălos (no, no) când poți tu să-ți trădezi neamul tău. Mai sunt între noi prăpădiți, ca tine, cari pentru 5 litre de spir (nu pentru una??) ar trăda toată națiunea română, — tu ești un tiran trădător. Eu nu cred sa fii român (nu sum) porți numai nume de român, pentru tine acest nume e rușine. Precum văd eu și lumea înțeleaptă vița ta este rămășiță dela huni sau dela tătari. (No drace!) Că de ai fi tu român, te-ai teme, că te va bate Dumnezeu (nu mă tem), care știe toate (de bună samă!) Când și tu să faci Replica mincinoasă, tu tiranule și trădătoriule de mama națiune. Tu căne, dar n'ai cetit Replica de-a mărunțul să vezi ce fac nemiloșii ungur cu noi? (așadară și »economul« numai din Replica are cunoștință despre faptele ungarilor?) Tu ești asupra Românilor un Pilat! Tu ești în stare să-i belești pe bieții români (te înșeli, Lucaciu, Rațiu etc. sunt belitorii de popor.) Eu rămân în Oravița cel mai mare național (să trăiești la mulți ani!) între toți plugarii (și cel mai prost) în vîrstă de 35 ani (ai putea avea mai multă minte), interesul așa de tare pentru națiunea română (încât nu lucră nimic pentru națiune, ci scrii epistole anonime).

Plugarul din Oravița e măgar încălțat. Știința și-o soarbe din »Tribuna«. Plugarul să rămână la plug nu-și bage nasul în treburile »învățaților.« Cei dela »Tribuna« să țin de învățați și totuși sunt mai proști decât sunt cei dela plug. D'apoi cât de proști sunt acei plugari cari își sorb știința lor dela Tribuna? Să crești mare domnule din Oravița, doară 'ți va veni mintea când vei fi de 80 ani. (—)

POSTA REDACȚIUNEI.

O. P. Oradia. Să-l ierte și Dumnezeu, noi suntem creștini, îi iertăm păcatele.

X. Pe laudele oamenilor numai oamenii ca Lucaciu etc. pot zidi ceva. Nouă mai bine ne place dacă ne ocărăsc oamenii, precum sunt „anteluptătorii” noștrii, Lauda lor ne atinge în onoarea cu care ne fâlim.

D. Șișești. Acela, care își lasă legea pentru lucruri lumești, pentru niște persoane netrebnice, precum e Lucaciu — e om de nimic. Noi ar fi trebuit să ne lăsăm de o sută de ori de legea strămoșilor văzând atâta ură față de noi la aceia a căror datorie ar fi fost iubirea. Legea însă este dela Dumnezeu, nu dela oameni. Pentru ce să-l vătămăm noi pe Dumnezeu, pentru că Lucaciu nu-și face sămădașul, cu care este dator. Acela care își schimbă legea după vânt, nu-l are pe Dumnezeu în inima sa. Meargă dracului, — ne limpezim!

G. M. Aiud. Să va trimită.

M. Cluj. Protopopul din C...? Cum e multul mai voinic. Pălăria pe capul lui e cleită, cugetă că se află în munți, unde el era cel mai mare domn.

N. N. Făgăraș. Apa trece petrele rămân. Va veni timpul și să va vedea curat, că nice noi n'am fost draci. Noi suntem români înnegriți înaintea orbilor sufletești. De 25 de ani ne înnegresc. Și după 25 de ani tot mai trăim și tot ne înnegresc. Dacă suntem draci, pentru ce ne înnegresc? Însă noi nu suntem draci, ne înnegresc ca oamenii să nu o vadă albeala trupului nostru. Nu ne pasă. N'avem lipsă de lauda lui Cășălțan și Albini. Aceia, cari lucră pentru lauda acestora sunt demni de compătimirea bărbaților cu caracter.

B. Z. Budapesta. Vă mulțămim.

R. H. Alba-Iulia. S'a espedat.

P. Pitești. De chilin Protestul încă n'a apărut.

X. Lugoj. Nu vă pot ajuta.

Sibiu. DVoastră mai bine știți: Știe scrie Balteș sau ba? În foia sa încă n'a scris nimic. Încoalea mulți știu scrie afară de aceia, cari nu scriu în Tribuna. Însă s'ar cuvina Balteș să își arete știința și în scriere nu numai în culegere de litere ca tipograt.

D. A. Dej. Întrebați: Pentru ce există Gazeta? Nici afară, nici în lăuntru. Nici e lângă Lucaciu, nici în contra lui. Pentru ce există? Ști-o dracul.

Z. București. Nu vă oprim. Acela care e în contra noastră nu va fi cruțat. Lovim, că și pe noi ne lovește.

Cavarsebeș. Popea vlădicul se teme de revista noastră. Lucră în contra noastră. Pentru-că am arătat că el mult a mințit în scrierile sale. Vlădicul, căruia nu-i place adevărul, e om păcătos. Noi față cu mânia lui vom merge mai înainte, el cu neadevărurile sale va rămânea stilp, ca să-l vedem cu toții.

Brașov. Cei dela „Gazetă” își bat capul că oare papa dela Roma să fiă capul catolicilor sau ba? Mai bine ar face dacă ar constata cine și unde e capul celora dela Gazetă, căci capul catolicilor e cunoscut din seclii cei mai întinecați, dar capul gazetiștilor e cu totul necunoscut.

ÎNȘTIINȚARE.

Numărul 3 al Revistei noastre din Novembre, din greutăți tehnice iarăși s'a cam amânat. De aci încolo va apărea regulat de două ori pe lună.

Prețitul pe an 6 florini

Pă jumătate de an 3 florini.

Pentru România și străinătate:

Pe an 14 franci

Pe 1/2 an 7 franci.

Administrațiunea.

Din »Ungaria«, anul I, la noi se află de vânzare cinci (5) exemplare complete legate, cu prețul à 8 fl. sau 16 franci.

Administrațiunea.

Cuprinsul: Pro domo. Despre istoriografia română (Urmare.) Costiunca semnelor de scriere latine, cirilice, dacice și sēcuiuști (Urmare și fino.) Protest contra »Replicoi« edate în numele tinerimei universitare române (Urmare.) Medicina populare române (Urmare.) Poesii populare. Microbi, bacili naționali. (Lupta pentru unitate.) Din arhiya »Ungarici« (Serisori anonime.) Poșta redacțiunii. Înștiințare.

